Flaskpost i mediehavet

empatiska färdigheter genom mediefostran

Detta material är framtaget genom ett samarbete mellan Nationella audiovisuella institutet, Centralen för mediefostran Metka, Sällskapet för mediefostran, PEN i Finland, Yle Oppiminen, Yle Nyhetsklassen.

Upphovsmannen ansvarar för publikationens innehåll.
Europeiska unionen tar inget ansvar för hur innehållet används.

Mediekunskapsveckan

Samfinansierat av Europeiska Unionen
Fonden för ett sammanlänkat Europa

KANSALLINEN AUDIOVISUAALINEN INSTITUUTTI
NATIONELLA AUDIOVISUELLA INSTITUTET
NATIONAL AUDIOVISUAL INSTITUTE

Flaskpost i mediehavet
Empatiska färdigheter genom mediefostran

Hur hänger media och empati ihop? Ökar medierna ensamheten eller gemenskapen? Kan man öka förståelsen mellan människor med hjälp av media?

Flaskpost i mediehavet granskar medierna särskilt med tanke på tillgång till information, lyssnande, interaktion, självuttryck och påverkan. De genomgående temana är breda empatiska färdigheter och främjande av yttrandefriheten.

Flaskpost som kommunikationsform är bekant från äventyrsberättelser. En flaskpost som kastas ut i havet kan ses som ett exempel på media. Flaskan fungerar i detta fall som medieverktyg och brevet är själva medieinnehållet.

I takt med att medieteknologin utvecklas och blir mer allmänt tillgänglig får människor allt mångsidigare verktyg för att uttrycka sig själva, höra vad andra har att säga och interagera med varandra. Att kommunicera och interagera via media är dock inte enkelt utan kräver mångsidig kompetens och förståelse.

En beskrivande faktor i dagens samhälle är mångfalden av medieverktyg och -innehåll. Den tekniska utvecklingen och mediernas ökande tillgänglighet under de senaste årtiondena har gett människor tillgång till många olika medieverktyg. Förutom medier som tv, radio, tidningar och böcker har vi numera även smarttelefoner, datorer, surfplattor och andra nya teknologier. Medielandskapet har därmed blivit bredare och mer mångsidigt.

I den första delen av materialet fokuserar vi på mediernas betydelse när det gäller självuttryck,

interaktion och förståelse för världen. Med tanke på empatiska färdigheter är det viktigt att vara medveten om de möjligheter som olika medier ger för interaktion. Medietexter kan vara talade, skrivna, visuella eller en kombination av olika uttrycksformer. Även om olika slags medier erbjuder många möjligheter till interaktion, medför de också begränsningar. Beroende på mediet och uttrycksformen har vi kanske inte möjlighet att ta hänsyn till sammanhanget eller den andra partens kroppsspråk eller röstläge. Genom att öva på interaktion kan vi försöka bli bättre på att förstå andra, undvika missförstånd och även själva kommunicera tydligare.

Medialiseringen, alltså mediernas ökade betydelse, är kopplad till mediernas förmåga att förmedla information om världen till människor. En mycket stor del av vår kunskap om världen förmedlas via media. Vi kan få information om aktuella fenomen, händelser och personer runt om i världen även om vi inte själva är på plats. På så sätt bygger medierna upp vår världsbild. Det vi hör och läser i media är ofta sammanfattningar och förenklingar av en komplex verklighet.

I den andra delen av materialet fokuserar vi på medieinnehåll och mediekultur genom en kritisk analys. Vi fokuserar särskilt på mediernas sätt att presentera känslor, människor och grupper. Syftet är att förbättra tolknings- och analysförmågan samt förståelsen för stereotypier, normer och deras betydelse. Vi diskuterar också möjligheterna att utmana de generaliseringar som görs i media och öka medieframställningarnas mångsidighet.

Vad yttrandefriheten beträffar innebär mediernas ökade tillgänglighet att människor har bättre möjligheter att få tillgång till information, interagera med andra och uttrycka sina egna tankar. Detta har stor betydelse med tanke på mediefostran, eftersom man inte bara behöver medieverktyg utan också kompetens för att kunna dra nytta av de möjligheter som yttrandefriheten medför. Yttrandefriheten och främjandet av densamma kan ändå ses ur många olika perspektiv. Det finns inte alltid ett korrekt svar eller perspektiv, utan många frågor kräver reflektion och diskussion. I den tredje delen av materialet fokuserar vi på yttrandefrihet genom bland annat debattövningar. Debatt innebär inte automatiskt gräl eller negativa diskussioner, utan idén med en debatt är att hitta olika perspektiv och argument samt ta hänsyn till nya perspektiv. Målet med övningarna är att öka förståelsen för yttrandefrihetstemats mångsidighet samt främja förmågan att argumentera och ta hänsyn till andras perspektiv.

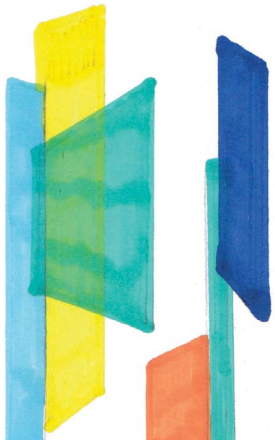

Olika medier erbjuder många möjligheter till aktivitet och deltagande. I den fjärde delen av materialet diskuterar vi metoder och mål för att skicka flaskpost. Aktivt deltagande är viktigt för demokratin och medborgarsamhället. I fråga om empati kan detta uttrycka sig som en vilja att verka för frågor som är viktiga för en själv och andra. I övningarna fokuserar vi på människors möjligheter att påverka och vikten av att delta. Målet är att utveckla medieproduktionsfärdigheterna och främja deltagandet i dagens medialiserade samhälle.

Materialets teman berör på många sätt de mänskliga rättigheterna och stödet för dem. Materialet kan därför användas på olika sätt inom människorättsfostran. Med mänskliga rättigheter menas grundläggande rättigheter som tillkommer varje människa. Målen med dessa rättigheter är att ge varje människa ett människovärdigt liv, grundläggande utkomst och möjligheter att delta i samhället. De mänskliga rättigheterna tillkommer alla människor och gäller överallt oavsett bakgrund, kön eller social ställning.

De mänskliga rättigheterna är:

- **universella**. De är desamma för alla människor i världen och gäller överallt.
- **omistliga**. De kan inte tas ifrån någon, inte ens fast personen själv skulle vilja det.
- **sammanhängande och beroende av varandra**. Främjandet av en rättighet har positiva effekter på förverkligandet av de andra rättigheterna. På samma sätt har kränkning av en rättighet ofta negativa effekter på förverkligandet av de andra rättigheterna.
- **grundläggande**. Endast de allra viktigaste rättigheterna räknas som mänskliga rättigheter.

Mer information om de mänskliga rättigheterna finns exempelvis:
På Finlands FN-förbunds webbplats

Hur ska materialet användas?

Materialets fyra delar kan användas självständigt eller som en större helhet. Varje del innehåller bakgrundsinformation och modeller för mediefostran för olika åldersgrupper. Alla uppgifter är planerade så att de kan anpassas enligt det egna arbetet.

Uppgifterna kan göras i olika miljöer och med olika åldersgrupper. På sidan 26 finns mer information om hur materialet hänger ihop med riktlinjerna för utbildning, fostran, biblioteksverksamhet och ungdomsarbete.

Innehåll

1. Läsa flaskpost: mot en gemensam förståelse **5**
Uppgift 1: Vad finns bakom rutan?
Uppgift 2: Från missförstånd till förståelse för andra
Uppgift 3: Byt perspektiv
Uppgift 4: Medieupptäcktsfärd
2. Undersök flaskposten **14**
Uppgift 1: Hurudan är människornas vardag?
Uppgift 2: Vilka typer av människor syns i medierna?
Uppgift 3: Löpsedelsövning
3. Försvara yttrandefriheten **18**
Uppgift 1: Säg din åsikt
Uppgift 2: Övning i att argumentera och debattera
4. Skicka flaskpost **22**
Uppgift 1: Flaskpost som gör en glad
Uppgift 2: Världsförändrarna
Uppgift 3: Skriv digital flaskpost (åsiktsvlogg)
Materialet som en del av mediefostran inom olika områden **26**

1. Läsa flaskpost
mot en gemensam förståelse

MÅL:
- Öka förståelsen för empatins betydelse i social interaktion
- Tydliggöra mediernas möjligheter och betydelse för social interaktion
- Uppmärksamma mediernas möjligheter att beskriva mänsklighetens och livets mångfald
- Utveckla informationssökningskompetensen och förmågan till kritiskt tänkande

INLEDNING

Vi interagerar med varandra på många olika sätt genom en rad olika medier. Meddelanden som skickas via media kan se ut på många olika sätt och bestå av såväl text som bilder och ljud. När vi kommunicerar via media kan vi dock inte nödvändigtvis göra det på samma sätt som när vi träffas ansikte mot ansikte.

När man skickar ett meddelande är det viktigt att förstå och ta hänsyn till mottagarna och deras tolkningar. Olika människor kan tolka samma meddelande på väldigt olika sätt. Även om vi aldrig kan vara säkra på hur en annan person kommer att tolka ett meddelande är det viktigt att försöka ta hänsyn till mottagarens tolkning redan på förhand.

När man kommunicerar via media är det viktigt att vara särskilt uppmärksam på begripligheten, för det är inte alltid så enkelt att förstå ett meddelande. När ett meddelande förmedlas via media faller vissa perspektiv ofta bort. Vi kan inte alltid höra den andra personens röst eller se dennes kroppsspråk.

I uppgifterna i denna del närmar vi oss empatiska färdigheter genom förståelse för medieförmedlad kommunikation, igenkänning av känslor och beaktande av olika perspektiv. Med empati avses i denna uppgift en strävan efter jämlik förståelse för andra människor och respekt för deras åsikter.

Uppgift 1: Vad finns bakom rutan?

Målgrupp: Barn under 8 år, 8–12-åringar

I uppgiften funderar man över mottagande och tolkning av olika meddelanden. När man diskuterar mottagandet av olika meddelanden kan man fundera över hur de påverkar människors känslor. Genom att fokusera på medieförmedlad kommunikation samt skickande och mottagande av meddelanden kan vi försöka ta mer hänsyn till andra. Deltagarna i uppgiften avgör utgående från människors ansiktsuttryck vilka slags meddelanden de har fått. Bilderna till uppgiften hittar du här (pdf). I tillägg till de färdiga bilderna kan ni också leta upp nya bilder eller göra bilder själva.

Börja med att dela in deltagarna i små grupper och visa en bild i taget för hela gruppen. Du kan visa en exempelbild med hjälp av en projektor eller skriva ut bilder till gruppen på förhand.

Ge grupperna i uppgift att diskutera och fundera på följande frågor:
- Hur tror du att personen på bilden känner sig? Hur kan du veta det?
- Vilken sorts meddelande har personen fått?
- Vem skickade meddelandet?
- Vad tror du att personen svarade?

Avsluta med att tillsammans gå igenom det grupperna diskuterat.
- Var det lätt att känna igen känslor?
- Var det lätt att räkna ut vilka meddelanden personerna på bilderna hade fått?
- Varför är det viktigt att ta hänsyn till andra människors känslor?
- Vilken sorts meddelanden vill du få?
- Vilken sorts känslor vill du att dina meddelanden ska väcka?

Tips: Ni kan också bekanta er med material från tidigare års Mediekunskapsveckor i Mediekunskapsskolan. Där finns bland annat materialet Sävyisästi yhdessä (på finska), som tagits fram av Barnomsorgsverket i Helsingfors och Mannerheims Barnskyddsförbund och som lämpar sig för mediefostran inom småbarnsfostran, samt materialet Mediekartans kännare som tar upp de känslor som medier kan väcka.

Uppgift 2: Från missförstånd till förståelse för andra

Målgrupp: Barn under 8 år, 8–12-åringar, ungdomar över 13 år

I uppgiften funderar man över hur man kan förstå andra och själv bli förstådd. I uppgiften gör man ett medieverk med hjälp av vilket man tar upp situationer där man inte lyckas förstå andra eller själv göra sig hörd. Med medieverk avses i denna uppgift en sagotering, en gräsrotsserie, en digital berättelse eller en video, men man kan också göra andra typer av verk.

LÄR KÄNNA MEDIERNA

Människor kommunicerar och interagerar allt mer genom olika medier. Vi kan exempelvis ringa våra vänner, kommunicera med släktingar via sociala medier, skriva e-post till bekanta och prata med varandra via videosamtal. Vi kan ha direktkontakt med våra vänner eller kommunicera med främlingar via internet. Vi kan nå ut med vårt budskap till ett stort antal människor över hela världen och delta i diskussioner på olika sätt.

Vi kan kommunicera med hjälp av text, bilder, ljud eller alla tre. Börja med att diskutera olika medier. Ni kan lista olika medier på tavlan eller digitalt.

Exempel på medieverktyg
- Television
- Dagstidning
- Mobil- eller smarttelefon
- Pekplatta
- Dator
- Bok
- Kamera
- Spelkonsol

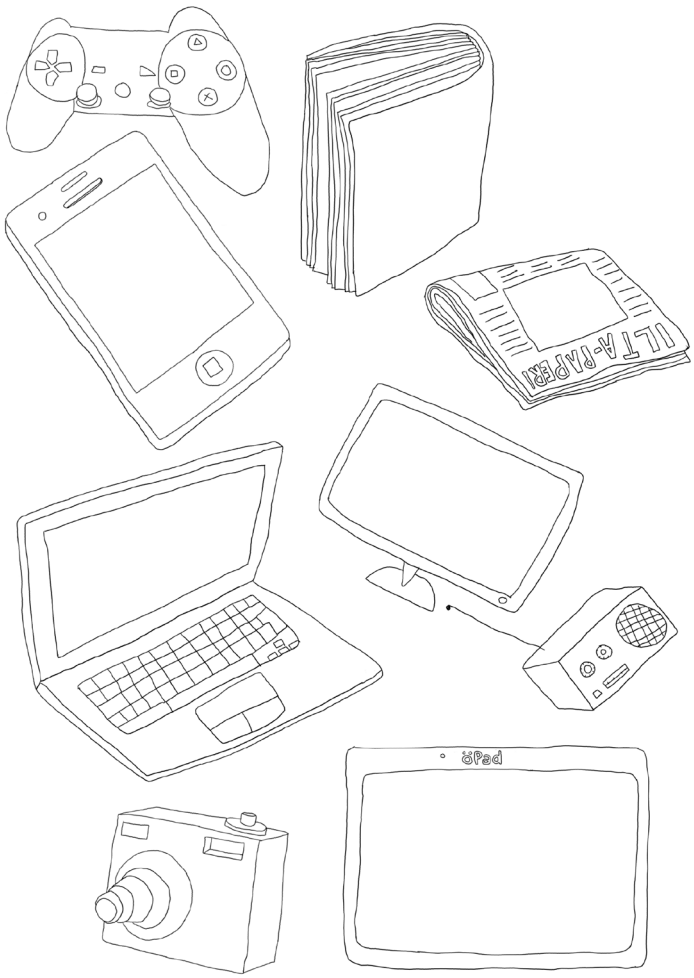

Även medieinnehåll såsom program och appar kan ingå i listan.

Med de yngsta kan ni göra Medieverktyg-färgläggningsuppgiften och i samband med detta diskutera användning av medier.

I vissa medier är det professionella människor som producerar och publicerar det mesta av innehållet, medan andra medier ger vem som helst möjlighet att producera innehåll och på så sätt uttrycka sig själva eller interagera med andra. Välj ut och markera de medier med hjälp av vilka ni själva kan kommunicera med andra människor. Diskutera tillsammans vilka möjligheter till kommunikation olika medier erbjuder.

- Vem skulle ni kunna kommunicera med genom mediet i fråga? Vilka skulle kunna ta emot ert meddelande?
- Medier kan förmedla meddelanden mellan enskilda människor eller masskommunikation till stora grupper. Vilken kategori tycker ni att olika medier tillhör? Hur många människor kan man nå med hjälp av de olika medierna? Kan man med hjälp av ett visst medium skicka ett meddelande till en specifik person, exempelvis en bekant eller släkting?
- Hur gör man för att skicka ett meddelande genom mediet i fråga och vad krävs (exempelvis för att skriva en insändare i lokaltidningen eller ringa ett videosamtal med smarttelefonen)?
- Hur ser meddelandet ut? Vilka typer av kommunikation innehåller det (bilder, ljud, skriven text)?

SKAPA ETT MEDIEVERK

Därefter funderar man på mediernas betydelse för social interaktion. Sändande och mottagande av ett meddelande kräver både produktion och tolkning. En förutsättning för lyckad kommunikation är att avsändaren har kunnat skapa ett meddelande som mottagaren kan förstå. Å andra sidan är det viktigt att mottagaren försöker förstå meddelandet.

Kommunikationen kan misslyckas exempelvis om meddelandet är otydligt, har skickats på fel sätt eller om mottagaren inte vill eller kan förstå det. Det är viktigt att tänka på att mottagaren själv kan påverka hur hen tolkar meddelandet och eventuellt agerar på grund av det.

I den andra delen av uppgiften funderar man på hur man kan göra det lättare att förstå varandra och skapar medieverk utgående från detta. Arbeta i små grupper och tänk ut exempel på situationer där medieförmedlad kommunikation och interaktion kan lyckas eller misslyckas. Det är fritt fram att använda sin fantasi. Fundera på följande frågor i grupperna:

- Vilka är det som kommunicerar med varandra? Vilka personer har del i situationen?
- Vad gäller kommunikationen?
- Var äger situationen rum?
- Vilket medium kommunicerar man med?
- Hur framskrider exempelsituationen? Hur framskrider situationen om kommunikationen misslyckas? Vad händer om kommunikationen lyckas?

Gör sedan medieverk där ni beskriver två versioner av situationen: en där kommunikationen lyckas och en där den misslyckas. Titta eller lyssna därefter på verken tillsammans och diskutera de situationer som de beskriver.

- Vad hände i situationen?
- Hur skulle ni själva agera i en motsvarande situation?
- Vad var det som gjorde att kommunikationen lyckades eller misslyckades?
- Vilka tips eller råd skulle ni själv ge för en motsvarande situation?

Beroende på målgruppen, resurserna och målen kan medieverket göras på olika sätt, exempelvis som 1) sagotering, 2) gräsrotsserie, 3) digital berättelse eller 4) video.

ALTERNATIV 1: SAGOTERING

Sagotering är ett bra sätt att lyssna och låta andra göra sina röster hörda. Sagotering är en form av berättande där berättaren och sagoteraren tillsammans skapar en ny saga, berättelse eller historia. Metoden lämpar sig för alla, oberoende av kultur eller ålder. Ni kan sagotera enskilt eller med hela gruppen. De berättelser som skapats genom sagoteringen kan samlas i en sagobok eller spelas in så att man kan lyssna på dem.

ALTERNATIV 2: GRÄSROTSSERIE

Tecknade gräsrotsserier är en enkel, visuell metod för berättande som kan användas mångsidigt för olika ändamål. En gräsrotsserie består vanligen av fyra rutor och kan förmedla information utan ord. Man kan använda text i serien, men den bör vara begriplig även utan text. Man kan göra arbetet lättare genom att låta var och en visa sin serie för en klasskompis innan de lägger till eventuell text, så att de kan testa om budskapet går fram utan ord. Mediekunskapsskolan har utförligare anvisningar (på finska) för hur man ritar serier.

ALTERNATIV 3: DIGITAL BERÄTTELSE

En digital berättelse skapas, spelas in och berättas med hjälp av digitala verktyg. En digital berättelse kan göras som grupparbete.

Man skapar en digital berättelse genom att:

1. Tänka ut en berättelse eller ett budskap.
2. Planera hur berättelsen ska framskrida och skriva ett manus (inklusive ljud, ljudeffekter, berättarröst, musik, fotografier).
3. Samla in de fotografier, ljud, musikstycken och videor som behövs från olika källor eller göra dem själv.
4. Sammanställa och editera berättelsen till en egen helhet med hjälp av exempelvis ett videoredigerings- eller presentationsprogram. Man kan gärna komma överens om videornas längd i förväg. I en kort video (t.ex. 60–90 sekunder) kan man framföra sitt budskap på ett intressant sätt.

Tips: Mer information om digitala berättelser och hur man kan använda dem finns bland annat i Maailmanpiiri-materialen (på finska) som tagits fram av Centralen för mediefostran Metka. Mer information om bilder som får användas fritt finns exempelvis i denna artikel på Yle Oppiminen (på finska).

ALTERNATIV 4: VIDEO

Med hjälp av en video eller kortfilm kan man berätta om och beskriva en situation på många olika sätt. Ni kan tillsammans göra exempelvis fiktiva dokumentärer eller instruktionsvideor eller filma dramatiserade situationer. Tips och stöd för den som vill göra videor och kortfilmer finns exempelvis i materialet Titta på oss, i Mediekunskapsskolans Videovinkit-uppgift (på finska) eller på webbplatsen Kaikki kuvaa (på finska).

Uppgift 3: Byt perspektiv

Målgrupp: 8–12-åringar, ungdomar över 13 år

Med hjälp av medierna kan vi höra om andra människors erfarenheter och tankar. På så sätt kan vi också lära oss att förstå andra. Med hjälp av tv-program och -serier, filmer, spel, böcker, sociala medier samt olika bloggar eller vloggar kan vi försöka uppleva och se världen, händelser och fenomen ur andra människors perspektiv. I uppgiften granskar och analyserar man de perspektiv som framförs i media.

Börja med att fundera över era egna erfarenheter av medier. Diskutera tillsammans vilka medieverk som har påverkat er på så sätt att ni har lärt er något nytt om människor eller kulturer eller som har förändrat er världsbild. Välj sedan ut ett medieverk att analysera. Du kan välja ett verk att analysera i förväg eller låta gruppmedlemmarna själva välja verk för analys.

Analysera medieverket med hjälp av följande frågor:

- Vem berättar medieverket om, vem är huvudpersonen?
- Vilka andra karaktärer finns i medieverket?
- Vad händer i verket, vilka är de viktigaste händelserna?
- Hur påverkar eller reagerar huvudpersonen på händelserna?
- Hur skulle du själv agera i liknande situationer?
- Hur upplever huvudpersonen situationen? Varför?
- Om du själv var i huvudpersonens situation, hur skulle du uppleva situationen?

Avsluta med att gå igenom resultaten av analysen och presentera verken för alla. Hur påverkade medieverken er och vad tyckte ni om dem? Var det lätt att hitta huvudpersoner och deras perspektiv i verken? Tycker ni att de perspektiv och metoder som presenterades i verken överensstämmer med verkligheten? Ni kan också sammanställa en medieutställning där ni presenterar personerna och perspektiven i verken. Vidare kan ni göra upp rekommendationer för vem medieverken skulle passa för och varför.

TILLÄGGSUPPGIFT: LÄR AV ANDRA

Om ni vill kan ni också göra analysen genom att undersöka olika bloggar eller vloggar.

Tack vare de olika uttrycks- och produktionssätt som medierna möjliggör samt möjligheterna att enkelt dela med sig av material kan nästan vem som helst berätta om sitt liv och sina tankar eller dela med sig av sina erfarenheter. Med hjälp av medieinnehåll som skapats av användare, exempelvis bloggar och vloggar, kan vi bekanta oss med olika sätt att tänka, agera och leva. På så sätt kan vi lära oss att respektera och ta hänsyn till andra människor och interagera med dem.

Diskutera tillsammans olika typer av bloggar eller vloggar. Vilka kan tänkas vara populära just nu? Vilka följer gruppmedlemmarna själva? Låt sedan deltagarna på egen hand, i par eller i små grupper välja något av det man diskuterat för att undersöka närmare. Du kan också förbereda några alternativ för att undvika att deltagarna stöter på olämpligt innehåll när de letar efter material.

- Vem eller vilka har skapat det innehåll ni valt?
- Förekommer några andra personer än vloggaren eller bloggaren själv i videorna eller texterna?
- Är videorna riktade till en särskild målgrupp?
- Vilka ämnen behandlar de?
- Vilka känslor visade vloggaren/bloggaren? Vad var det som väckte dessa känslor? Hur kan man veta hur de känner?
- Vad kan man lära sig av dem?

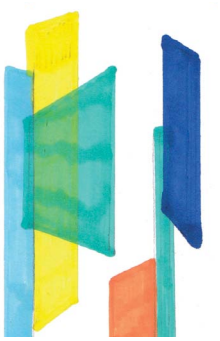

TILLÄGGSUPPGIFT: SPRÄCK SOME-BUBBLAN

Om grupper i sociala medier är alltför ensidiga i fråga om åsikter eller världsbild kan de skapa en alltför snäv bild av olika åsikter och tänkesätt. Då kan det vara fråga om en så kallad some-bubbla, där människor med likadana åsikter har skapat ett eget nätverk. Det är viktigt att vara medveten om bubblor i sociala medier så att man, om man vill, kan försöka spräcka dem.

Titta på vloggaren Ronja Salmis video om some-bubblor (på finska) på Yle Nyhetsklassens webbplats.

Diskutera användning av sociala medier, some-bubblor och deras betydelse exempelvis med hjälp av följande frågor.

- Vad är en some-bubbla enligt videon? Hur skulle ni förklara fenomenet some-bubbla för en person som aldrig använt sociala medier?
- Hur kan some-bubblor påverka människors liv och samhället i allmänhet?
- Hur kan some-bubblor påverka vår inställning till människor vars åsikter avviker från våra egna?
- I vilka sammanhang kan en some-bubbla vara bra?
- Hur tycker ni att man kan ”spräcka” en some-bubbla? Om ni vill kan ni sammanställa era tips och göra instruktioner i form av exempelvis en affisch, en text eller en bild.

Uppgift 4: Medieupptäcktsfärd

Målgrupp: 8–12-åringar, ungdomar över 13 år

I uppgiften bekantar man sig med olika länder och kulturer via media. Målet med uppgiften är att illustrera hur viktiga medierna är när vi skapar oss en uppfattning av människor i olika delar av världen.

Ni kan exempelvis undersöka dagens tidning eller en viss nyhetswebbplats och leta upp alla artiklar som handlar om andra länder. Sammanställ nyheterna eller artiklarna för att se vilka länder i världen de handlar om. Vilka typer av ämnen handlar nyheterna om? Vilka slutsatser kan vi utgående från en enskild artikel dra om det land som den handlar om och de människor som bor där? Vilken bild får vi av människorna i landet i fråga när vi läser artikeln? Diskutera tillsammans de länder som nyheterna handlar om. Vilka kunskaper och uppfattningar har gruppmedlemmarna om olika länder, de människor som bor där och deras kulturer? Vad bygger deras uppfattningar om olika länder på och varifrån har de fått informationen?

Dela in deltagarna i grupper och låt grupperna undersöka var sitt land närmare.

Ge grupperna i uppgift att leta efter information om landet och dess folk i många olika källor och sedan hålla en presentation där de beskriver livet och kulturen i landet. Om du har tid och möjlighet kan du låta grupperna själv välja och planera vilken typ av presentation de vill hålla.

Man kan leta efter information exempelvis:

- i lokala nyhetskällor på nätet
- i sociala medier med hjälp av sökord som anknyter till landet
- på olika rese- och faktawebbplatser
- i karttjänster
- i videotjänster på nätet
- på biblioteket

Syftet är att med hjälp av olika medier och källor göra deltagarnas bild av människorna, kulturerna och livet i olika länder bredare och mer mångsidig. Avsluta med att jämföra resultaten med den ursprungliga artikeln och den bild som den gav av landet och dess folk. Var informationen om landets invånare i olika källor likadan eller sinsemellan motstridig?

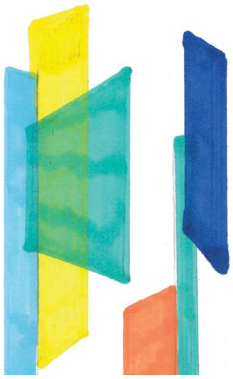

Diskutera olika medier och den information ni hittade i dem. Vilka medier använde ni för att hitta information? Vilken typ av information kunde man hitta i olika medier? Tyckte ni att informationen verkade tillförlitlig? Ur vems synvinkel presenterades informationen? Vilka var skillnaderna mellan olika källor och medier?

Alla länder har något att berätta. Avsluta med att diskutera hur de som gör nyheter väljer ut händelser och länder att berätta om. Vilka länder brukar man inte berätta om i nyheterna? Vad tror ni att man berättar om Finland i nyheterna i andra länder? Vad tycker ni att man borde berätta om Finland i nyheterna i andra länder?

2. Undersök flaskposten

MÅL:
- Öka förståelsen för normer, stereotypier och deras betydelse för social interaktion
- Uppmärksamma mediernas betydelse för identitetsutvecklingen
- Främja förmågan till tolkning och analys av medier samt kritiskt tänkande

INLEDNING

Samtidigt som medierna beskriver människor påverkar de våra uppfattningar om olika grupper och fenomen. Medietexter kan exempelvis innehålla antaganden om vilka som hör till ”oss” och vilka som är ”de andra”. Sådana gränsdragningar kan påverka våra handlingar, oavsett om vi är medvetna om det eller inte.

Alla medietexter är resultat av val som människor gjort och kan därmed förknippas med maktutövning. Upphovsmannen kan exempelvis utöva makt genom att medvetet påverka människors uppfattningar eller försöka väcka lust att konsumera. Medietexter både beskriver och bidrar till samhälleliga normer. Med normer menas antaganden om hurudana människor är eller borde vara. I medietexter uppstår normer när ett visst sätt att beskriva människor återkommer tillräckligt ofta. Medieläskunnighet ger verktyg för att bättre förstå medietexternas begränsningar och hur man med hjälp av dem bygger olika identiteter. De identiteter som beskrivs i medietexterna motsvarar inte nödvändigtvis människors egna identiteter, men å andra sidan kan man använda media för att skapa sig en identitet.

Normer kan reflekteras exempelvis i stereotypier och generaliseringar. En viss grad av generalisering är oundviklig i social interaktion eftersom den ger möjlighet att prata om och hantera olika företeelser. Generaliseringarna blir skadliga när de styr människor och begränsar möjligheterna att förverkliga sig själv. Stereotypier stämmer aldrig in på alla som hör till en viss grupp, och vissa kan uppleva normerna som trånga och diskriminerande. Normer och stereotypier anknyter ofta till gränsdragningar mellan människor, som kan försätta människor i ojämlik ställning. Gränser kan dras utgående från exempelvis kön, hudfärg, nationalitet, etnicitet, språk, religion eller livsåskådning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ekonomisk ställning. Medietexter kan också ifrågasätta och förändra skadliga normer.

Medieläskunnighet ger beredskap att kritiskt granska normerna i medietexter. När man läser medietexter kan man gärna fundera på: Ur vilket perspektiv är texten skriven? Vem definierar normerna eller stereotypierna? Vems ställning och vilken typ av verksamhet bekräftas? För vem kan normerna eller stereotypierna vara skadliga? Empati kan i detta sammanhang ses som beaktande av andra människors perspektiv eller att föreställa sig att man själv var i samma situation. Granskande av skadliga normer och stereotypier ger beredskap för att eventuellt förändra dem.

Mer information:
Materialet Bryt normen

Uppgift 1: Hurudan är människornas vardag?

Målgrupp: Barn under 8 år, 8–12-åringar

Börja med att leta efter bilder av människor (från olika delar av världen) i tidningar, på nätet, i böcker eller i sociala medier. Beroende på åldersgruppen kan bilderna anknyta till exempelvis vardagssysslor, konfliktsituationer eller något annat tema. Välj en bild att undersöka närmare. Titta tillsammans på bilden under tystnad. Be barnen eller ungdomarna att diskutera följande frågor:

- Vad tror ni händer på bilden? Varför? Varför tror ni det?
- Hur tror ni att personerna på bilden känner? Varför tror ni det?
- Vad på bilden liknar er egen närmiljö? Och vad är annorlunda?

Först därefter läser ni tillsammans den eventuella bildtexten och var bilden är tagen. Be barnen eller ungdomarna fundera på hurudan den aktuella personens vardag är. Ni kan exempelvis fundera på följande frågor:

- Vad kan personen på bilden tänkas göra när hen vaknar på morgonen? Vad kan tänkas vara det sista personen gör innan hen går och lägger sig på kvällen?
- Vad gör personen på fritiden?
- Vad finns det för likheter mellan personens vardag och er egen?
- Förändrades er uppfattning om bilden när ni fick höra bildtexten och var bilden tagits? Om den förändrades, vet ni varför?

Därefter kan man utgående från bilden göra en berättelse, pjäs, staty, bild eller video som visar vad personen på bilden gjorde innan bilden togs och vad hen tänker göra efter att bilden tagits. Alternativt kan ni göra ett verk där personen på bilden gör något helt annat än det ni först kom att tänka på när ni såg bilden. Presentera till sist era arbeten för varandra.

Länktips:
Tidningen Kehitys – Utvecklings album Världen 2030
Webbplatsen Everyday Africa
Instagramprofiler: everydayafrica, everydayasia, everydayeasterneurope, everydaymiddleeast
Facebooksidor: Humans of New York, Humans of Myyr York

Uppgift 2: Vilka typer av människor syns i medierna?

Målgrupp: 8–12-åringar

I uppgiften undersöker man vilka typer av människor som förekommer i medierna och gör tillsammans ett bildkollage. Uppgiften kan göras i små grupper, i par eller individuellt.

Börja med att välja ett medium att undersöka. Olika grupper kan fokusera på olika mediegenrer så att en grupp studerar sportnyheter, en annan utrikesnyheter, en tredje reklam och så vidare. Förutom tryckta medier kan ni använda exempelvis sociala medier eller reklamannonser på nätet.

Klipp först ut bilder av människor som förekommer i medierna. Klistra fast bilderna på en bit papper eller kartong och skapa ett kollage. Man kan också göra uppgiften elektroniskt. I så fall kan man göra kollaget på en pekplatta eller dator.

Placera ut era kollage på olika ställen i rummet. Sedan kan ni gå runt i par och titta på de andra gruppernas kollage. När ni går runt och tittar på kollagen eller efteråt kan ni fundera på följande frågor i små grupper:

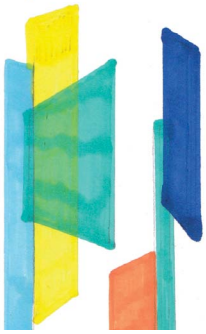

- Vilka typer av människor förekommer på bilderna?
- Vilka typer av människor förekommer inte på bilderna?

Ni kan ha en stödordlista (som ni exempelvis skriver eller projicerar på tavlan) med exempelvis följande ord: kön, ålder, hudfärg, (avsaknad av) funktionsnedsättning, ekonomisk ställning, kroppsstorlek, religion och nationalitet. Fundera på om exempelvis personernas religion, ekonomiska ställning eller nationalitet syns på bilderna.

Avsluta med att tillsammans diskutera vad som överraskade och inte överraskade i övningen. Fundera också på vad det kan innebära om endast en viss typ av människor visas i medierna. Varför är det viktigt att olika sorters människor representeras i medierna? Hur kunde bilden i media bli mer mångsidig?

TILLÄGGSUPPGIFT: Ni kan fortsätta arbetet genom att i efterhand rita in fler människor i kollagen eller skriva ut fler bilder till dem.

Uppgift 3: Löpsedelsövning

Målgrupp: ungdomar över 13 år

Målet med övningen är att undersöka hur olika grupper av människor porträtteras i medierna. Uppgiften kan göras i små grupper, i par eller individuellt. Man kan gärna schemalägga olika skeden på ett tydligt sätt så att övningen framskrider smidigt. Skede 1–3 kan ta exempelvis 20–30 minuter, det fjärde skedet 20–30 minuter och det femte skedet 10–15 minuter.

1. Välj något av följande teman och undersök medietexter om det:
- ett kön (män/kvinnor/könsminoriteter)
- en sexuell läggning (heterosexualitet/homosexualitet/någon annan sexuell minoritet)
- funktionsnedsättningar eller avsaknad av sådana
- en åldersgrupp (barn/ungdomar/vuxna/äldre)
- en nationell minoritet (t.ex. samer, romer eller en språklig minoritet)
- en nationalitet eller ett land
- flyktingar eller asylsökande
- en religion
- en etnisk bakgrund
- en kroppsstorlek

2. Hitta 3–4 artiklar där temat behandlas på tidningswebbplatser eller i papperstidningar. Använd gärna sökfunktionerna på tidningswebbplatserna.

3. Läs igenom artiklarna så att ni kan diskutera dem senare. Ni behöver inte kunna texterna utantill, men ni bör ha koll på deras huvudsakliga budskap.

4. Gör utgående från de artiklar ni hittat enkla löpsedlar där ni sammanfattar det huvudsakliga budskapet och tonen i artikeln på ett uppseendeväckande sätt. Rita också en bild som anknyter till artikelns innehåll för varje rubrik.

5. När arbetet är klart, gå runt i par och titta på de andras affischer. Diskutera samtidigt hur löpsedlarna porträtterar grupperna i fråga. Man kan skriva upp eller projicera följande hjälpfrågor på tavlan:
- Vilka tankar väcker löpsedlarna?
- Framställer löpsedlarna grupperna i fråga på ett positivt eller negativt sätt eller något däremellan?

6. Avsluta med att diskutera eller skriva utgående från följande frågor:
- Hur porträtterades gruppen i fråga i artiklarna eller på löpsedlarna?
- Tyckte ni att det förekom skadliga stereotypier eller normer på löpsedlarna?
- Vems eller vilkas perspektiv kom fram i artiklarna? Var det en representant för gruppen, en politiker, en forskare, en expert eller någon annan som kom till tals?
- Var det någon som inte fick synas eller komma till tals i artikeln?
- Är det något med nyhetsrapporteringen som ni inte gillar? Hur kunde den förändras?

TILLÄGGSUPPGIFT: Ni kan också göra nya löpsedlar om samma teman och fundera på hur ni skulle vilja att man rapporterar om gruppen i framtiden.

Läs mer: Undersökning om flyktingar och asylsökande i tidningarna

3. Försvara yttrandefriheten

MÅL:
- Öka förståelsen för yttrandefriheten och dess betydelse
- Stärka förståelsen för mediernas betydelse för informationstillgång, interaktion och självuttryck
- Främja förmågan till kommunikation, interaktion och argumentation

INLEDNING

Yttrandefriheten hör till de mänskliga rättigheterna och har en nyckelroll i förverkligandet av många andra mänskliga rättigheter. Den är också en av det demokratiska samhällets grundpelare. Med yttrandefriheten avses vars och ens rätt att uttrycka sin åsikt offentligt samt ta emot och sprida information i olika former utan att någon på förhand förhindrar det. Yttrandefriheten ger oss alltså möjlighet att ta del av andra människors tankar, diskutera med dem och själva uttrycka oss.

De nya möjligheter som medierna har medfört kan anses ha stärkt människors möjligheter att använda sin upphovsrätt. Försvar av upphovsrätten förutsätter dock att man tar hänsyn till andra människor. Det är viktigt att vara medveten om att andra människor har yttrandefrihet och att man måste respektera deras rätt att yttra sig. Yttrandefriheten medför inte bara rättigheter utan också ansvar. Den är alltså inte obegränsad. Man får exempelvis inte kränka eller diskriminera människor eller uppvigla till våld i yttrandefrihetens namn. Eftersom gränserna för yttrandefriheten inte alltid är självklara är det bra att diskutera dem inom mediefostran.

En av gränserna är den mellan yttrandefrihet och hatprat. Men hatprat avses alla typer av förtal och hat som riktar sig mot en enskild person eller en folkgrupp samt stöd för, främjande av och uppvigling till sådant. Hatprat kan också vara trakasserier, pikar, negativa stereotyper, stigmatisering och hotelser. Hatprat kan riktas mot människor på grund av deras hudfärg, språk, religion eller ideologi, nationalitet, etnicitet, ålder, funktionshinder, kön, sexuella läggning eller någon annan egenskap. Hatprat kan förekomma i många olika former. Det kan vara skrivet eller talat eller ha formen av bilder, symboler, musik, videor, pjäser eller målningar.

I Finland stöter man på hatprat främst i offentliga miljöer och sociala medier, och de som utsätts hör ofta till någon minoritetsgrupp. Förhållandet mellan hatprat och yttrandefrihet är spänt. Hatprat kan nämligen inskränka yttrandefriheten och tvinga människor till självcensur. Å andra sidan är det ibland svårt att avgöra vad som är hatprat, och det är viktigt att yttrandefriheten inte inskränks utan vägande skäl. Det pågår kontinuerligt en juridisk diskussion om definitionerna, men det är viktigt att fundera på dem också i vardagen. Hets mot folkgrupp är förbjudet enligt strafflagen.

I yttrandefriheten ingår möjligheten att diskutera även svåra saker. Man kan ändå diskutera på olika sätt. Det är viktigt att tänka på hur man diskuterar. En gemensam debatt kräver interaktionsförmåga hos alla parter. Att föra fram sina egna tankar samt kommunicera med och lyssna på andra är färdigheter som man kan öva på. I denna del övar man upp sin interaktionsförmåga genom övningar i att uttrycka sina åsikter, lyssna på andra, diskutera och debattera. Ordet debatt

kan föra tankarna till gräl och konflikter, men i detta sammanhang avses med debatt en konstruktiv diskussion och gemensam granskning. Med hjälp av en debatt kan man sätta sig in i andra människors situation och förstå deras värderingar. På så sätt kan man utveckla sina empatiska färdigheter samt uppmuntra kritiskt tänkande och reflektioner över olika fenomens mångfasetterade natur.

Mer information och länktips (på finska):

- Leena Kurki & Tuukka Tomperi (2011), Väittely opetusmenetelmänä: Kriittinen ajattelu, argumentaatio ja retoriikka käytännössä. Tampere: niin & näin.
- Yle Oppiminen: test i logisk slutledning
- Yle Oppiminen: yttrandefrihetstest
- Yle Nyhetsklassens: sändning om yttrandefriheten
- Avsnittet om hatprat på webbplatsen Ihmisoikeudet.net
- Nej till hatprat -rörelsens webbplats
- Reeta Pöyhtäri, Paula Haara ja Pentti Raittila (2013) Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Tampere: Tampere University Press.

Uppgift 1: Säg din åsikt

Målgrupp: Barn under 8 år, 8–12-åringar

Genom övningen lär man sig att uttrycka sig själv och sina åsikter. Under övningen föreställer man sig rummet som en linje där man i den ena änden är helt av annan åsikt och i den andra helt av samma åsikt. Om man vill kan man göra en linje på golvet exempelvis med maskeringstejp och i vardera änden tydligt skriva ”av samma åsikt” respektive ”av annan åsikt”.

Läs upp ett påstående i taget för deltagarna och låt dem ställa sig på den plats på linjen som representerar deras åsikt. Påståendena är inte nödvändigtvis sanna eller falska, utan de kan dela åsikterna. Det är viktigt att vara medveten om att olika personer kan tycka olika om en fråga och ha olika motiveringar till sina åsikter.

Påståenden:
- Var och en får uttrycka sin egen åsikt.
- Det är viktigt att lyssna på andra människors åsikter.
- Det är viktigt att motivera sin åsikt.
- Alla måste tycka likadant.
- När man grälar får man säga fula ord till den andra.
- Ett barns åsikt är lika viktig som en vuxens.
- Elaka meddelanden kan vara skrämmande.
- I sociala medier borde man få skriva vad man vill.
- Det är bra att filmer har åldersgränser.

Du kan också hitta på andra påståenden till åsiktsövningen.

Avsluta med att diskutera åsikter och hur man kan uttrycka dem. Vilka typer av åsikter kan man uttrycka? Hur kändes det att uttrycka sin åsikt? Var det något som var särskilt svårt eller lätt? Vilka motiveringar var bäst och vilka fungerade inte riktigt? Varför? Varför är det viktigt att motivera sin åsikt? När kan en åsikt såra andra människor? Var går gränserna för åsikter?

Det är viktigt att åsikter motiveras så att man kan ta hänsyn till och utvärdera olika åsikter. Det kan finnas flera olika motiveringar till en och samma åsikt, och motiveringarna kan bygga på information, erfarenheter eller känslor. Det är viktigt att respektera andras åsikter. Ni kan fortsätta åsiktsövningen genom att sammanställa deltagarnas åsikter och motiveringar på en åsiktstavla. Ni kan sammanställa åsikterna i form av bilder eller text till en gemensam åsiktstavla för gruppen med hjälp av traditionell eller digital utrustning. Sammanställ åsikterna på en tvådelad tavla där ni fortsätter följande meningar:

1) Jag tycker att (välj en av följande eller hitta på en egen början):
   a) barn borde ha...
   b) daghemmet eller skolan borde ha...
   c) vuxna borde...
2) Eftersom...

Avsluta med att diskutera hur det kändes att uttrycka sin åsikt. Var det lätt eller utmanande att definiera och motivera sin egen åsikt? Ni kan också tillsammans gå igenom åsikterna och diskutera om ni kunde arbeta för något av det som ni tog upp. Vad kunde gruppen göra för att förverkliga det och borde ni framföra era åsikter till andra?

Uppgift 2: Övning i att argumentera och debattera

Målgrupp: ungdomar över 13 år

Många frågor som anknyter till yttrandefriheten kan ses ur många olika perspektiv, vilket man bör vara medveten om och ta i beaktande. I denna uppgift använder man sig av debattpedagogik, med vars hjälp man kan föra fram olika perspektiv på ett ämne, tydliggöra hur mångfasetterad en fråga kan vara och främja argumentationsförmågan. Förmågan att tänka och uttrycka sig själv ger också beredskap för aktivt medborgarskap.

Debatt är ett av de äldsta sätten att undervisa och lära sig och kan användas för att utveckla förmågan att tänka, tala och agera. Genom debatt kan man också lära sig att lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. Debatter och syftet med dem bör diskuteras även med elever och studerande. Till undervisningen hör också att förbereda debatten på ett bra sätt och diskutera den efteråt. Dit hör bland annat att lära sig reglerna. Målet är inte enbart att fokusera på förmågan att framträda utan också att lära sig argumentera och väga olika påståenden och motiveringar mot varandra. I en debattsituation kan man bli tvungen att motivera en ståndpunkt som inte överensstämmer med ens egen åsikt. Debatten ska ses som en del av en mer omfattande inlärningsprocess. En viktig del av debatten är att förbereda sig och bygga upp en kunskapsbas.

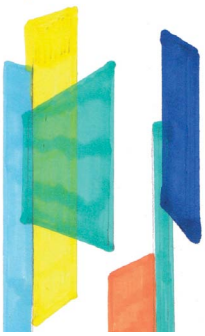

Börja med att berätta för gruppen om uppgiften, diskutera tillsammans debatter i allmänhet och kom gemensamt överens om debattens ton, regler och mål. Kom överens om hur lång tid debatten ska ta, hur den ska framskrida, hur man ber om ordet, rollerna, hur debatten ska avslutas och hur man avgör resultatet (domarbeslut om segern eller omröstning).

Dela in deltagarna i två grupper eller flera mindre grupper. Om man debatterar i små grupper kan två personer debattera ett visst ämne och de övriga fungera som domare. Efter debatten kan ni byta roller. Lotta fram debattörernas ståndpunkter. Den ena parten argumenterar för ett påstående medan den andra argumenterar mot det. Betona gärna att debattörerna inte personligen behöver hålla med om eller motsätta sig påståendet utan att målet är att utveckla sin förmåga att argumentera och att man i debatten får prova på olika roller. Debattörerna representerar alltså inte nödvändigtvis sig själva i debatten utan snarare argumenten för eller emot påståendet. Utgångspunkten för debatten är olika argument och ståndpunkter, inte meningsskiljaktigheter mellan människor.

Ge debattörerna eller grupperna tid (t.ex. 20 min.) att förbereda sig och vid behov leta efter information om det ämne som debatten gäller i olika källor. Om man har lag som debatterar mot varandra kan lagen skriva ner sina argument på ett papper och komma överens om hur de ska framföras. Sedan debatterar man enligt de överenskomna reglerna. I debattskedet turas man om att ha ordet så att alla i laget får framföra sitt eget argument. När alla har fått framföra sitt argument kan man låta laget tala fritt i några minuter. Du kan själv agera domare eller överlåta uppgiften till de övriga deltagarna.

Välj ett ämne att debattera bland följande exempelpåståenden:

- Var och en har rätt att framföra sin åsikt i vilket sammanhang som helst.
- Inlägg i internetdebatter bör modereras eller förhandsgranskas av dem som upprätthåller webbplatsen.
- Ingen har rätt att censurera diskussionsforum.
- Man borde kunna bestraffa människor för deras åsikter.
- Man borde får använda mobiltelefoner under lektionerna.
- Människor har rätt att läsa andra människors meddelanden.
- Medierna ökar ensamheten.
- Journalister eller politiker måste tåla aggressivare kritik än andra människor.

Ni kan också hitta på andra påståenden.

Avsluta med att gå igenom debatten tillsammans. Debattörerna kan i detta skede skaka hand och tacka varandra för debatten. Debattörerna kan också i positiv anda ge respons på varandras argument. Vad fungerade bra? Efter att domarna eller publiken gett sitt avgörande är det viktigt att man tillsammans diskuterar debattsituationen och de känslor den väckte. I den avslutande diskussionen kan man fokusera på hur det kändes att debattera, vad som överraskade, vilka resultat och argument ni tyckte var bäst samt vilka andra argument man hade kunnat framföra.

Det är viktigt att säkerställa att ingen av deltagarna fortsätter elda på debatten, även om det hör till att i debatten framställa saker och ting på ett dramatiskt sätt. Studier har visat att debatter är mest effektiva när debattörerna agerar empatiskt i sina roller (Kurki & Tomperi 2011, 129). I den avslutande diskussionen är det viktigt att betona att avsikten med debatten var att öva på att argumentera, inte att skapa osämja. Debattövningen bör inte påverka deltagarnas relationer efteråt.

Om ni vill kan ni också prova på att ordna en debatt med hjälp av digitala verktyg, exempelvis meddelandeappar.

Tilläggsuppgift: Gruppens medlemmar kan utgående från de erfarenheter de fått genom diskussionen göra upp gemensamma regler för en bra diskussion. Välj ett bra sätt att presentera reglerna och gör dem tillgängliga också för andra.

4. Skicka flaskpost

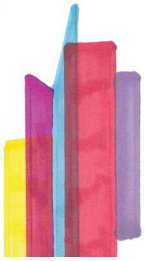

MÅL:

- Öka förståelsen för mediernas möjligheter och betydelse med tanke på deltagande och påverkan
- Utveckla förmågan att tolka och producera medieinnehåll
- Främja deltagandet och förmågan att påverka

INLEDNING

Syftet med en flaskpost är att transportera ett visst meddelande från avsändaren till mottagaren. Meddelandet i flaskan kan ha ett tydligt syfte, men mottagaren är slumpmässig och beror på vem som hittar flaskan. Med flaskpost menas i denna del meddelanden i allmänhet.

Den medieteknologiska utvecklingen och den ökade tillgängligheten på olika typer av medieutrustning har gjort det möjligt för allt fler att på olika sätt föra fram sina tankar, interagera med andra människor och skaffa information. Vi kan uttrycka oss genom såväl talat som skrivet och visuellt språk och vi kan nå olika målgrupper eller människor.

Medierna gör det lika enkelt att skicka ett meddelande till andra sidan jordklotet som att framföra våra tankar till dem som sitter bredvid oss. Vi kan skicka ett privat meddelande till en viss person eller nå ett stort antal människor. Medierna som helhet är därmed en viktig kanal för påverkan och deltagande.

Att skicka flaskpost kan också betyda att man vill agera, delta och påverka. För att kunna dra nytta av de möjligheter som medierna ger krävs dock många olika typer av kompetens. I denna del fokuserar vi på att främja kunskaper och färdigheter som anknyter till ändamålsenlig användning av media samt produktion och tolkning av medieinnehåll.

Uppgift 1: Flaskpost som gör en glad

Målgrupp: Barn under 8 år, 8–12-åringar

I denna uppgift skickar man en flaskpost som gör någon glad. Meddelandet kan vara ett traditionellt pappersmeddelande eller digitalt. Syftet med flaskposten är att göra andra glada, öka känslan av gemenskap och uppmärksamma de möjligheter till positiv kommunikation som medierna ger.

Diskutera först tillsammans i vilka sammanhang man brukar skicka meddelanden för att göra någon glad (namnsdags- eller födelsedagshälsningar, vykort från resor, ”tack för senast”-meddelanden). Vad kan ett sådant meddelande innehålla? Låt gruppmedlemmarna fundera på hur de kunde glädja en annan gruppmedlem med ett meddelande och vilken sorts meddelande de vill göra.

Ni kan själva välja hur meddelandena ska se ut. Ni kan exempelvis skriva eller rita på papper, ta fotografier eller göra videohälsningar. Precis som med riktig flaskpost kan man inte välja mottagaren, utan meddelandena delas ut slumpmässigt. Samla ihop meddelandena och dela slumpmässigt ut dem till gruppmedlemmarna. Vid behov kan du också samla ihop och dela ut meddelandena på ett sätt som ger dig möjlighet att kontrollera att alla meddelanden verkligen är positiva.

Ni kan avsluta med att diskutera hur det kändes att få ett positivt meddelande eller en hälsning. Ni kan också fundera på vilka andra ni skulle vilja glädja och vem ni kunde skicka nästa flaskpost till. Alternativt kan ni skicka flaskpost till familjemedlemmar, kompisar eller andra närstående eller glädja slumpmässiga mottagare genom att placera ut meddelandena så att andra kan se dem.

Uppgift 2: Världsförändrarna

Målgrupp: ungdomar över 13 år

Till empatiska färdigheter hör också en vilja och förmåga att verka för andra människors bästa och andra frågor. I uppgiften funderar man på och letar efter information om omänniskor eller aktörer som på något sätt har försökt göra världen till en bättre plats. Syftet är att öka förståelsen för olika möjligheter att påverka och fundera på vad vanliga människor kan göra för att förbättra världen. Uppgiften kan göras individuellt, i par eller i grupp.

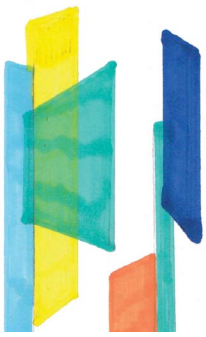

UPPVÄRMNING:

Man börjar med att tillsammans diskutera människor eller aktörer som arbetat för världen, mänskligheten eller miljön. Du kan på förhand leta upp bilder på kända påverkare eller välgörare och fråga om deltagarna känner igen dem. Diskutera tillsammans med deltagarna vilka världspåverkare de känner till. Gör en lista över de exempel som tas upp på tavlan eller med hjälp av digitala verktyg.

Lista över personer som fått Nobels fredspris

INFORMATIONSSÖKNING

Ge deltagarna i uppgift att välja en av personerna på listan att undersöka närmare och samla information om. Ni kan leta efter information i många olika källor, exempelvis på nätet, i läroböcker eller på

biblioteket. Vid informationssökningen fokuserar man på bakgrundsinformation om personen och hens arbete för att förändra världen.

Bakgrundsfrågor
- Vilken person är det fråga om?
- När föddes och levde personen?
- Varifrån kommer personen och var har hen bott under sitt liv?
- Har personen familj?

Frågor om personens verksamhet
- Hur har personen förändrat världen? Vad har personen gjort eller hur har hen påverkat genom sitt liv?
- Vilka frågor har personen arbetat för?
- Vad kan människor idag lära sig av personen och hens handlingar?
- Vad kan andra människor göra om de vill arbeta för samma frågor? Ge exempel.

PRESENTATION AV RESULTATEN OCH AVSLUTANDE DISKUSSION:
Presentera den information ni har hittat och resultaten av er undersökning för resten av gruppen. Ni kan själva välja hur er presentation ska se ut. Ni kan exempelvis:
- göra en affisch
- skriva ett blogginlägg
- göra en videopresentation
- eller presentera era resultat med hjälp av presentationsteknik (PowerPoint, Open Office, Prezi etc.)

Gå till slut igenom arbetena tillsammans så att alla får höra mer om alla olika personer, och diskutera olika sätt att påverka. Vad skulle ni vilja förändra i världen? Vem eller vilka kunde arbeta för frågan? Hur kunde ni själva arbeta för frågan? Det är viktigt att uppmärksamma att alla kan göra något, exempelvis genom att ingripa mot mobbning, donera saker eller vara en vän. Ni kan läsa om insatser för solidaritet på webbplatsen solidaarisuusteot.fi.

Uppgift 3: Skriv digital flaskpost (åsiktsvlogg)

Målgrupp: ungdomar över 13 år

Åsiktstexter har traditionellt publicerats i dagstidningarna, men numera finns det även många andra sätt att uttrycka sina åsikter. I denna uppgift gör man en åsiktsvideo. Syftet med uppgiften är att använda videor för att föra fram sina egna tankar och åsikter och att förstå de möjligheter att påverka som medierna ger. I uppgiften gör man videor genom vilka deltagarna kan föra fram sina åsikter och själva verka för en fråga som är viktig för dem.

Diskutera tillsammans olika problem som människor har och som deltagarna tycker det är viktigt att arbeta för att lösa. Vilka vill de arbeta för att hjälpa? Det kan vara fråga om konkreta problem i den egna närmiljön eller bredare och mer allmänna frågor. Skriv upp de frågor som diskuteras. Låt gruppmedlemmarna välja en fråga eller ett problem på listan och fundera på följande: Varför är det viktigt att arbeta för frågan, vem kunde göra det och hur kan man arbeta för frågan? Låt gruppmedlemmarna göra en åsiktsvlogg om ämnet. I mån av tid och möjlighet kan ni själva välja hur videon ska se ut. I sin

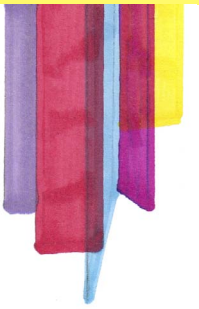

enklaste form kan videon bestå av ett tal som filmats i en enda tagning, men man kan också göra en längre film. Avsluta med att titta på videorna tillsammans och diskutera de frågor som tas upp och de lösningar som föreslås. I den gemensamma diskussionen kan ni också komma överens om publicering av er ”flaskpost”.

Tips: Instruktioner och tips för videor finns exempelvis i Mediekunskapsskolans Videovinkit-uppgift (pdf, på finska) och på webbplatsen Kaikki kuvaa (på finska).

TILLÄGGSUPPGIFT: GEMENSAM FLASKPOST
Adresser, vädjanden och medborgarinitiativ som medel för påverkan

En av de mest kända adresserna i Finlands historia är den stora deputationen från år 1899, där man samlade in över en halv miljon namn mot Februarimanifestet som undertecknats av Rysslands kejsare och Finlands storfurste Nikolaj II. På den tiden samlade man in namn bland annat genom att åka skidor från stad till stad, men idag har internet gjort det mycket enklare att påverka.

Olika slags adresser, vädjanden och medborgarinitiativ är vanliga kanaler för att framföra åsikter och krav. Med hjälp av dem kan man exempelvis försöka påverka genom att sprida medvetenhet, föra fram människors åsikter om olika frågor exempelvis till makthavare och föreslå nya lagar eller ändringar i befintliga lagar. Internet har gjort det enklare att informera om olika adresser, vädjanden och medborgarinitiativ och även att delta i dem.

I denna uppgift fokuserar man på adresser, vädjanden och medborgarinitiativ som kanaler för påverkan och information. Börja med att diskutera dessa kanaler för påverkan på ett allmänt plan. Vad är de och varför använder man dem? Har ni sett adresser, vädjanden eller medborgarinitiativ som man kunnat underteckna? Har ni undertecknat sådana själva?

Läs adresser, vädjanden och medborgarinitiativ som ni hittar på nätet och diskutera dem. Vilka av dom ni hittar skulle ni själva kunna tänka er att underteckna? Och vilka inte? Tycker ni att de fungerar som kanaler för påverkan? Motivera era ståndpunkter.

Adresser och vädjanden finns på nätet exempelvis på adressen adressit.com.
Medborgarinitiativ finns på adressen medborgarinitiativ.fi.

Tips: Ni kan fortsätta arbetet med hjälp av exempelvis Suomi 200-uppgifterna i Mediekunskapsskolans material.

Materialet som en del av mediefostran inom olika områden

Materialet kan användas med barn i olika åldrar inom småbarnsfostran och i förskoleundervisningen. Materialet tar hänsyn till de kompetensområden som beskrivs i planen för småbarnsfostran:

- Tänkande och lärande
- Kulturell kompetens, interaktion och uttryck
- Multilitteracitet samt kunskaper om informations- och kommunikationsteknik
- Deltagande och påverkan

Med hjälp av materialet Flaskpost i mediehavet kan man, vad tänkandet och lärandet beträffar, stöda barnens förmåga att analysera, namnge och beskriva sin omgivning och dess fenomen. Barnen uppmuntras att ställa frågor och ifrågasätta. Man gläds tillsammans med dem över deras framgångar och de får lära sig att uppmuntra varandra. Barnen växer upp i en kulturellt, språkligt och ideologiskt mångfasetterad värld. Detta framhäver betydelsen av sociala och kommunikativa färdigheter samt kulturell kompetens.

Med hjälp av materialet kan man bekanta sig med andra kulturer, stärka barnens sociala färdigheter och öva på att se saker och ting ur andra människors synvinkel. Med hjälp av materialet kan man öva på att lyssna på, känna igen och förstå olika åsikter. Med hjälp av materialet kan man också stärka barnens förmåga att kommunicera och uttrycka sig själva.

Enligt planen för småbarnsfostran är multilitteracitet en grundläggande färdighet som är central för förståelsen av en kulturellt mångskiftande värld och dess mångfasetterade budskap samt med tanke på kommunikationen. Med hjälp av materialet kan man främja de förmågor till tolkning och produktion som hör till multilitteraciteten och bygger på ett brett textbegrepp. Deltagande och påverkan skapar förutsättningar för ett demokratiskt och hållbart samhälle. Med hjälp av materialet kan man stöda barnens möjligheter och förmåga att delta och påverka.

I grundskolan kan materialet Flaskpost i mediehavet användas inom olika läroämnen. Förutom de ämnesspecifika målen kan man med hjälp av materialet främja exempelvis följande mål som anknyter till bredare lärandehelheter:

- Att tänka och lära sig att lära
- Kulturell kompetens, interaktion och uttryck
- Multilitteracitet
- Deltagande, påverkan och byggande av en hållbar framtid

Materialet utvecklar förmågan till tänkande och lärande exempelvis genom att göra eleverna uppmärksamma på olika sätt att bygga kunskap. Eleverna får fundera på olika frågor ur olika synvinklar, leta efter ny information och utgående från den granska sitt sätt att tänka. Med hjälp av materialet kan man hjälpa eleverna att använda information självständigt och tillsammans med andra för att lösa problem, argumentera, resonera och dra slutsatser samt upptäcka nya saker.

Med hjälp av materialet kan man stöda en kulturell kompetens som grundar sig på mänskliga rättigheter och som behövs för en kulturellt hållbar livsstil och för att leva och verka i en mångfasetterad miljö. Med hjälp av materialet kan man utveckla förmågan till respektfull interaktion och få verktyg för att uttrycka sig själv och sina åsikter.

Vad multilitteracitet beträffar kan man med hjälp av materialet utveckla tolknings- och produktionsfärdigheter som baserar sig på ett brett textbegrepp. Multilitteracitet ger beredskap att tolka världen omkring sig och förstå dess kulturella mångfald.

Med hjälp av materialet Flaskpost i mediehavet kan man öva på att delta och påverka samt utveckla en ansvarsfull attityd till framtiden. Med hjälp av materialet kan man stöda elevernas utveckling till aktiva medborgare som använder sina demokratiska rättigheter och friheter på ett

ansvarsfullt sätt. I enlighet med skolans uppgift kan man med hjälp av materialet stärka elevernas delaktighet. Med hjälp av materialet kan eleverna också lära sig att bedöma mediernas effekter och utnyttja deras möjligheter.

På gymnasiet kan materialet användas på ett mångsidigt sätt i samband med många olika läroämnen och teman. Bland de ämneshelheter som nämns i grunderna för gymnasiets läroplan kan man med hjälp av materialet främja bland annat följande:

- Aktivt medborgarskap, företagande och arbetsliv
- Kulturkunskap och internationalitet
- Multilitteracitet och media

Materialet Flaskpost i mediehavet främjar de studerandes aktiva medborgarskap. Med hjälp av materialet kan man i enlighet med ämneshelheten främja initiativ- och samarbetsförmågan, ansvarskänslan samt förmågan till konstruktiv och kunskapsbaserad kritik. Med hjälp av materialet kan man även främja de studerandes kulturkunskap och stärka deras förmåga att verka i en kulturellt mångfasetterad miljö. Med hjälp av materialet kan man främja förståelsen för mänskliga rättigheter och främjandet av dem i ett kulturellt och ideologiskt mångfasetterat samhälle.

I enlighet med den ämneshelhet som berör multilitteracitet och media kan man med hjälp av materialet främja multilitteraciteten samt förståelsen för medierna och deras centrala roll och betydelse för människors utveckling och kultur. Med hjälp av materialet kan man främja förmågan till mångsidig informationssökning samt de färdigheter som behövs för tolkning och produktion av medieinnehåll. Med hjälp av materialet kan man också främja förmågan att kommunicera och påverka i olika miljöer och med olika medel. Med hjälp av materialet kan man främja förståelsen för yttrandefriheten och analysera etiska frågeställningar som anknyter till media. I enlighet med ämneshelheten kan man utveckla uttrycks- och kommunikationsförmågan samt förmågan till ansvarsfull produktion, användning och delning av medieinnehåll.

Som en del av **bibliotekens** arbete stöder materialet bland annat aktivt medborgarskap, utvecklingen av mångsidig läskunnighet samt främjandet av yttrandefriheten. Vad yttrandefriheten beträffar erbjuder materialet olika perspektiv på informationssökning, interaktion och självuttryck.

Inom **ungdomsarbetet** kan man med hjälp av materialet stöda den samhälleliga och kulturella delaktigheten samt uppmuntra till aktivt medborgarskap.